

“Improving Human-Bear Coexistence Conditions in Municipality of Amyntaio” LIFE15 NAT/GR/001108

C5. Stock breeder network for exchanging Livestock Guarding Dogs (LGDs)

FINAL REPORT

Thanos Tragos¹ & Alexios Giannakopoulos^{1,2}

¹Callisto Wildlife and Nature Conservation Society & ²Faculty of Veterinary Medicine, University of Thessaly, Greece

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2021

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ	2
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΙΚΟΝΩΝ	2
Περίληψη	5
Abstract	7
1. Εισαγωγή.....	9
2. Οι ζημιές στη κτηνοτροφία από μεγάλα σαρκοφάγα και ο ρόλος της πρόληψης.....	11
3. Οι σκύλοι φύλαξης κοπαδιών	16
4. Οι ελληνικές ποιμενικές φυλές	20
4.1 Ελληνικός Ποιμενικός.....	20
4.2 Ο Μολοσσός της Ηπείρου	21
4.3 Λευκό Ελληνικό Τσοπανόσκυλο	24
4.4 Μη αναγνωρισμένες φυλές.....	25
5. Μεθοδολογία	27
6. Εκπαίδευση	31
7. Περιοχή του έργου.....	32
8. Αποτελέσματα	34
8.1 Δικτύωση κτηνοτρόφων-χορήγηση ποιμενικών σκύλων	34
Ευχαριστίες.....	46
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	47

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Κτηνοτρόφοι που συμμετέχουν στο δίκτυο σκύλων φύλαξης κοπαδιών	36
Πίνακας 2: Κτηνοτρόφοι που συμμετέχουν στον πυρήνα του δικτύου σκύλων φύλαξης κοπαδιών	39
Πίνακας 3: Δωρεές σκύλων φύλαξης κοπαδιών (κουταβιών) στην περιοχή του έργου.....	41
Πίνακας 4: Δωρεές σκύλων φύλαξης κοπαδιών (ενήλικων ΣΦΚ) στην περιοχή του έργου.....	44

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Ελληνικά ποιμενικά της ιδιαίτερης και σπάνιας φυλής "Καραμάνικα" στην περιοχή του Αμυνταίου (Α. Γιαννακόπουλος)	10
Εικόνα 2: Περίφραξη περιορισμού των ζώων. Στη συγκεκριμένη εκμετάλλευση είναι απαραίτητη η χρήση ηλεκτρικού φράχτη για την αποτροπή επίθεσης από αρκούδα λόγω της ακατάλληλης περίφραξης- στην περιοχή του Πεδινού-Αμυνταίου (Α. Γιαννακόπουλος).....	13
Εικόνα 3: Ελληνικός ποιμενικός στην περιοχή του Δήμου Αμυνταίου (Α. Γιαννακόπουλος)	15
Εικόνα 4: Κτηνοτροφική εκμετάλλευση στην περιοχή του Δήμου Αμυνταίου - οικισμός Σκλήθρο σε περιοχή με μόνιμη παρουσίας αρκούδας(Α. Γιαννακόπουλος)	16
Εικόνα 5: Ελληνικός ποιμενικός στην περιοχή του Δήμου Αμυνταίου (Α. Γιαννακόπουλος)	17
Εικόνα 6: Σύγχρονες σταβλικές εγκαταστάσεις βοοειδών στο Δήμο Αμυνταίου- Δημοτικό Διαμέρισμα Αετού-Αξιολόγηση Ελληνικών ποιμενικών	18
Εικόνα 7: Τάισμα Ελληνικών ποιμενικών σε ορεινό-υπαλπικό λιβάδι. Αξίζει να σημειωθεί ότι η συντήρηση των ΣΦΚ έχει σημαντικό κόστος για τον κτηνοτρόφο	19
Εικόνα 8: Ελληνικοί ποιμενικοί από την περιοχή του Δήμου Αμυνταίου (Α. Γιαννακόπουλος) Οικισμοί: α) Λέχοβο, β) Βαρικό και γ) Αετός	21
Εικόνα 9: Μολοσσός της Ηπείρου από την περιοχή των χειμαδιών Θεσσαλίας (Α. Γιαννακόπουλος)	22
Εικόνα 10: Μολοσσός της Ηπείρου από την περιοχή Β. Πίνδου (Α. Γιαννακόπουλος)	23

Εικόνα 11: Μολοσσός της Ηπείρου από την περιοχή Πίνδου (Α. Γιαννακόπουλος)	24
Εικόνα 12: Λευκό Ελληνικό Τσοπανόσκυλο (πάνω) από την περιοχή του Βαρικού Δήμου Αμύνταιου (Α. Γιαννακόπουλος)	25
Εικόνα 13: Μουστακάτο από την περιοχή Γρεβενών	26
Εικόνα 14: Καραμάνικο από την περιοχή Φλώρινας (Α. Γιαννακόπουλος)	26
Εικόνα 15: Διενέργεια συνεντεύξεων σε υπό ένταξη-κτηνοτρόφο του δικτύου ΣΦΚ στην περιοχή του οικισμού Σκλήθρου -ΠΕ Φλώρινας (Α. Τράγος)	27
Εικόνα 16: Αξιολόγηση Ελληνικού ποιμενικού στην περιοχή Αγίων Αναργύρων-Αμυνταίου ένα έτος μετά τη δωρεά	28
Εικόνα 17: Διενέργεια κτηνιατρικής υποστήριξης-έλεγχος βιβλιαρίων υγείας σε ΣΦΚ σε υπό ένταξη-κτηνοτρόφο του δικτύου ΣΦΚ στην περιοχή του οικισμού Σκλήθρου -ΠΕ Φλώρινας (Α. Τράγος)	29
Εικόνα 18: Αξιολόγηση αρσενικού κουταβιού Ελληνικού ποιμενικού στην περιοχή του Αμυνταίου -ΠΕ Φλώρινας	30
Εικόνα 19: Διενέργεια εκδήλωσης στο Δημοτικό Διαμέρισμα Σκλήθρου -Δήμου Αμυνταίου για την εκπαίδευση των κτηνοτρόφων σε θέματα ευζωίας, εκτροφής, εμβολιασμών, κτηνιατρικής φροντίδας και αντιμετώπισης προβλημάτων και γενικότερων θεμάτων για ΣΦΚ (Α. Τράγος)	31
Εικόνα 20: Χάρτης περιοχής έργου σε σχέση με τις Ζώνες Προστασίας & Διατήρησης (Α. Γιαννακόπουλος)	33
Εικόνα 21: Χάρτης περιοχής έργου σε σχέση με την πυκνότητα κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων και τις Ζώνες Προστασίας & Διατήρησης (Α. Γιαννακόπουλος)	35
Εικόνα 22: Χάρτης κατανομής μελών δικτύου ΣΦΚ καθώς και περιοχών δωρεών στο Δήμο Αμυνταίου (Α. Γιαννακόπουλος)	45
Εικόνα 23: Δωρεά στον κτηνοτρόφο και μέλος του δικτύου ΣΦΚ κ. Ν. Σούρλη (Μ. Παραλέξη)	47
Εικόνα 24: Δωρεά ΣΦΚ & Κτηνιατρική υποστήριξη-φροντίδα στον κτηνοτρόφο και μέλος του δικτύου ΣΦΚ κ. Γωνιάτη Αλέκο και Αθανάσιο (Α. Γιαννακόπουλος)	48
Εικόνα 25: Κτηνιατρική υποστήριξη-φροντίδα στον κτηνοτρόφο και μέλος του δικτύου ΣΦΚ κ. Μηλιόπουλο Θωμά (Α. Γιαννακόπουλος)	48
Εικόνα 26: Κτηνιατρική υποστήριξη-φροντίδα στον κτηνοτρόφο και μέλος του δικτύου ΣΦΚ κ. Βασίλειο Γεωργίου (Α. Γιαννακόπουλος)	49
Εικόνα 27: Δωρεά κουταβιών ΣΦΚ στον κ. Μπήτα Μιχαήλ-Άγιοι Ανάργυροι-(Μ. Παραλέξη)	49

Εικόνα 28: Δωρεά ενήλικου ΣΦΚ στην κα. Μήτκα Αλέκα-Λέχοβο Αμυνταίου (Α. Γιαννακόπουλος)	50
Εικόνα 29: Δωρεά κουταβιού ΣΦΚ στον κ. Φαχαντίδη Μάξιμο-Άγιοι Ανάργυροι-(Α. Γιαννακόπουλος).	51
Εικόνα 30: Δωρεά κουταβιού ΣΦΚ στον κ. Δεμερτζή Χ.-Πεδινό Αμυνταίου - (Α. Γιαννακόπουλος).	52
Εικόνα 31: Κτηνιατρική υποστήριξη-φροντίδα στους κτηνοτρόφους και μέλη του δικτύου ΣΦΚ κ. Τσαφκόπουλο Γ & Τάπη Η. (Α. Τράγος).	52
Εικόνα 32: Κτηνιατρική υποστήριξη-φροντίδα στον κτηνοτρόφο Γεώργιο Βασιλείου-Βαρικό Αμυνταίου. (Α. Γιαννακόπουλος).....	53
Εικόνα 33: Κτηνιατρική υποστήριξη-ενημέρωση στον κτηνοτρόφο Γκέρτση Χρήστο/Αθανάσιου-Βαρικό Αμυνταίου. (Α. Γιαννακόπουλος).....	54
Εικόνα 34: Κτηνιατρική υποστήριξη-ενημέρωση στον κτηνοτρόφο Νητσόπουλο Βασίλειο -Κλειδί Αμυνταίου. (Α. Γιαννακόπουλος).....	54
Εικόνα 35: Εξαιρετικός Ελληνικός Ποιμενικός (φαινότυπος & εργασία) των κτηνοτρόφων Γκέρτση Χρήστου/Αθανάσιου-Βαρικό Αμυνταίου. (Α. Γιαννακόπουλος).	55
Εικόνα 36: Κτηνιατρική υποστήριξη-ενημέρωση στον κτηνοτρόφο Ντένα Μηνά-Αετός Αμυνταίου. (Α. Γιαννακόπουλος).	56
Εικόνα 37: Κτηνιατρική υποστήριξη-ενημέρωση στην εκμετάλλευση της κας. Στεργίου Σουλτάνας στο Λιμνοχώρι Αμυνταίου. (Α. Γιαννακόπουλος).....	57
Εικόνα 38 Εξαιρετικά Ελληνικά ποιμενικά (πατέρας και γιοι) περιοχής Φλώρινας (Α. Γιαννακόπουλος).	58

Περίληψη

Η παρούσα αναφορά συντάχθηκε στο πλαίσιο του έργου «Βελτίωση των συνθηκών συνύπαρξης ανθρώπου-αρκούδας στο Δήμο Αμυνταίου” LIFE15 NAT/GR/001108» Δράση C5 και συγκεκριμένα: «C5. Δίκτυο κτηνοτρόφων για την ανταλλαγή σκύλων φύλαξης ζώων (ΣΦΚ) (Livestock Guarding Dogs- LGDs) -. Το δίκτυο ΣΦΚ είναι μια συγκεκριμένη δράση και στοχεύει στην ανάπτυξη και υποστήριξη ενός δικτύου για τη χρήση και ανταλλαγή ΣΦΚ μεταξύ των κτηνοτρόφων στην περιοχή του έργου, προκειμένου να ελαχιστοποιήσει τις συγκρούσεις ανθρώπου-αρκούδας. Κατά τη διάρκεια εργασιών πεδίου του έργου (Απρίλιος 2017 – Δεκέμβριος 2021) πραγματοποιήθηκαν οι απαραίτητες δράσεις που αφορούν το δίκτυο και τους Σκύλους Φύλαξης Κοπαδιών (ΣΦΚ) που χρησιμοποιούνται για την προστασία από τις επιθέσεις κυρίως από καφέ αρκούδα (*Ursus arctos*) και λύκους (*Canis lupus*). Το παραπάνω πραγματοποιήθηκε σε άριστη συνεργασία με το Δήμο Αμυνταίου την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου - Δυτικής Μακεδονίας και τον Αγροτικό Συνεταιρισμό Αιγοπροβατοτροφίας περιοχής Αμυνταίου, ενώ παράλληλα έγιναν όλες οι ενέργειες για να συνεχιστεί η ανάπτυξη ή/και η επέκταση του δικτύου κτηνοτρόφων με στόχο την ανταλλαγή ΣΦΚ μεταξύ κτηνοτρόφων και μετά το πέρας του έργου. Οι δράσεις που έχουν πραγματοποιηθεί για την επίτευξη των παραπάνω περιελάμβαναν α) συναντήσεις και επισκέψεις σε κτηνοτρόφους στην περιοχή του έργου για την ενημέρωσή τους σχετικά με τους στόχους του έργου, β) την αξιολόγηση και επιλογή τους για ένταξη στο δίκτυο, γ) την επιλογή κουταβιών και ενήλικων σκύλων όσον αφορά τα μορφολογικά και συμπεριφορικά χαρακτηριστικά, δ) παροχή συμβουλευτικής και κτηνιατρικής υποστήριξης σχετικά με την εκπαίδευση και την παρακολούθηση της υγείας των ΣΦΚ και ε) τη δημιουργία και προώθηση δικτύου μεταξύ των κτηνοτρόφων για την ανταλλαγή ΣΦΚ. Το ευρύτερο δίκτυο στην περιοχή του έργου περιλαμβάνει 52 κτηνοτρόφους και ο πυρήνας του δικτύου περιλαμβάνει 29 ιδιοκτήτες ΣΦΚ. Συνολικά, δωρίστηκαν 66 κουτάβια ηλικίας δύο έως τριών μηνών και δώδεκα (12) ενήλικοι σκύλοι των τριών ελληνικών φυλών 15 κτηνοτρόφοι του δικτύου

συνεχίζουν την ανταλλαγή ΣΦΚ. Πριν τη δωρεά των ΣΦΚ, τα κουτάβια και οι ενήλικοι σκύλοι εξετάστηκαν, αξιολογήθηκαν ως κλινικά υγιή από την κτηνίατρο και κατάλληλα για δωρεά από άποψη μορφολογικών και συμπεριφορικών χαρακτηριστικών. Η παροχή τακτικής κτηνιατρικής φροντίδας και παρακολούθησης της υγείας των ΣΦΚ που δωρίστηκαν συνεχίστηκε ενώ επίσης αντιμετωπίστηκαν ορισμένες παθολογικές καταστάσεις όταν απαιτήθηκε κυρίως στον πυρήνα του δικτύου. Η ομάδα πεδίου πραγματοποίησε τις απαραίτητες επαφές μεταξύ των κτηνοτρόφων που έχουν στην ιδιοκτησία τους καλούς ΣΦΚ και οι προσπάθειες για την ανανέωση των μελών του δικτύου συνεχίζονται.

Abstract

The present report was prepared under the framework of the Improving Human-Bear Coexistence Conditions in Municipality of Amyntaio" LIFE15 NAT/GR/001108» project Action C5 namely: " C5. Stock breeder network for exchanging Livestock Guarding Dogs (LGDs). The LGD network is a concrete action and aims to develop and support a network for LGD use amongst livestock farmers in the project area in order to minimize human-carnivore conflicts.

During the project (period April 2017 – December 2020) we made the necessary visiting and interviews to breeders and livestock raisers to collect the significant data concerning the Livestock Guarding Dogs that people own in order to protect them from the attacks mainly from brown bear (*Ursus arctos*) and wolves (*Canis lupus*) in excellent cooperation with the Municipality of Amyntaio, the Decentralized Administration of Epirus and Western Macedonia and the Livestock Club of Amyntaio and made all the necessary contacts in order to continue the development and/or extension of the Livestock breeder network aiming at exchanging LGDs between livestock breeders and shepherds. Actions that have been carried out to achieve the above include a) meeting livestock breeders in the project areas to inform them about the project's aims, b) their assessment and selection for joining the network, c) the selection of litter, puppies and adult dogs in terms of morphological and behavioural characteristics, d) provision of support regarding LGD training and health monitoring and e) the establishment and promotion of a network among the livestock breeders for the exchange of LGDs. The latter now consists of 51 livestock breeders and the core network includes 29 LGD owners. In total, 65 pups from two to three months old, and ten adult dogs of the three national LGD breeds, provided by members of the network, were donated (n=56) and/or exchanged amongst livestock raisers (n=13 puppies & adults). Prior donation, the puppies and adult dogs were assessed as clinically healthy by the veterinarian and suitable in terms of

morphological and behavioural characteristics. The provision of regular veterinary care and health monitoring of the donated LGDs was continued during this period and several pathological cases were properly addressed mainly in core LGD network members. Field team made the necessary contacts among livestock breeders that own good LGDs and efforts to renew the network members and to donate new puppies are continued.

1. Εισαγωγή

Ο κλάδος της κτηνοτροφίας είναι από τους δυσκολότερους τομείς εργασίας και οι συνθήκες έχουν δυσκολέψει πολύ για τον παραγωγό τα τελευταία χρόνια (τιμές γάλακτος, ζωοτροφές κλπ). Εκτός από τα χίλια μύρια προβλήματα που έχει ο κλάδος καλείται να αντιμετωπίσει και τις ζημιές από τις αρκούδες, λύκους τσακάλια κλπ. Αξίζει να σημειώσουμε ότι ο Έλληνας παραγωγός και κτηνοτρόφος "συμβιώνει" με την άγρια ζωή του τόπου του και δεν έχει οδηγήσει σε εξαφάνιση τα μεγάλα σαρκοφάγα.

Η αντιμετώπιση του φαινομένου των απωλειών που υφίστανται οι παραγωγοί ζωικού κεφαλαίου (κτηνοτρόφοι, μελισσοκόμοι) και ο περιορισμός της έντασης των συγκρούσεων με τα μεγάλα σαρκοφάγα (αρκούδα, λύκος) τόσο στην περιοχή του Δήμου Αμυνταίου όσο και την ευρύτερη περιοχή αλλά και στην κατανομή των μεγάλων σαρκοφάγων στην χώρα μας αποτελεί σημαντική πρόκληση για τους φορείς που καλούνται να αντιμετωπίσουν και να διαχειριστούν το ζήτημα αυτό.

Όταν τα επίπεδα της σύγκρουσης-απωλειών κτηνοτροφικών ζώων είναι μεγάλου βαθμού, δημιουργούνται κίνητρα αυτοδικίας και παράνομης θανάτωσης ζώων ιδιαίτερα με τη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων. Η χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων αποτελεί μια εξαιρετικά επιβλαβή πρακτική για το περιβάλλον και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, ενώ συνιστά σοβαρή απειλή και για τη δημόσια υγεία, αφού μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη ζωή των κατοίκων και των επισκεπτών της περιοχής. Ειδικά, όσον αφορά στην άγρια πανίδα τόσο τα σαρκοφάγα είδη όσο και τα αρπακτικά πουλιά, η παράνομη χρήση και διασπορά δηλητηριασμένων δολωμάτων στη φύση αποτελεί μια από τις κυριότερες απειλές για την επιβίωσή τους στην Ελλάδα.

Εικόνα 1: Ελληνικά ποιμενικά της ιδιαίτερης και σπάνιας φυλής "Καραμάνικα" στην περιοχή του Αμυνταίου (Α. Γιαννακόπουλος)

Η χρήση και χορήγηση κατάλληλων ελληνικών φυλών ποιμενικών σκύλων φύλαξης κοπαδιού, η δικτύωση μεταξύ κτηνοτρόφων, η εκπαίδευση-ενημέρωση και στήριξη των κτηνοτρόφων αλλά και η συνεργασία με φορείς

έχει αποδειχθεί ότι μειώνει σημαντικά την ανθρωπογενή θνησιμότητα μεγάλων σαρκοφάγων.

Παράλληλα, αφαιρεί κίνητρα για τη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων που έχουν ως παράπλευρη συνέπεια τη θανάτωση άλλων προστατευόμενων ειδών της άγριας πανίδας (αρπακτικά πτηνά κ.λπ.). Τέλος, εκτός από το περιβαλλοντικό όφελος, σημαντικό είναι και το κοινωνικο-οικονομικό όφελος για κατοίκους και κτηνοτρόφους στην περιοχή. Η προσπάθεια στήριξης των κτηνοτρόφων από προγράμματα και πρακτικές δράσεις όπως το LIFE αναγνωρίζεται από τους κτηνοτρόφους και τους κατοίκους των ορεινών περιοχών σε μεγάλο βαθμό συμβάλλοντας στην μεταστροφή του κλίματος για τα μεγάλα σαρκοφάγα

2. Οι ζημιές στη κτηνοτροφία από μεγάλα σαρκοφάγα και ο ρόλος της πρόληψης

Η σύγκρουση με τα μεγάλα σαρκοφάγα, αποτελεί ένα από τα δυσκολότερα ζητήματα που συχνά καλούνται να αντιμετωπίσουν οι φορείς που εμπλέκονται με τη διαχείριση προστατευόμενων περιοχών και η οποία σε αρκετές περιπτώσεις επηρεάζει σημαντικά την αποδοχή από τον ντόπιο πληθυσμό των συνολικών προσπαθειών διατήρησης και διαχείρισης των περιοχών αυτών (Ηλιόπουλος, 2012).

Ως βασική αρχή, η έκταση της ζημιάς που προκαλούν τα μεγάλα σαρκοφάγα (αρκούδες και λύκοι) στα κτηνοτροφικά ζώα, τις σταβλικές εγκαταστάσεις, στα ζώα μετατόπισης ξυλείας τα μελισσοσμήνη, τις καλλιέργειες κ.ά., εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την προσβασιμότητα σε αυτά. Στην περίπτωση που η κτηνοτροφία είναι εκτατική, χωρίς παράλληλα να υιοθετούνται μέτρα πρόληψης, τότε ο κίνδυνος επίθεσης από μεγάλα σαρκοφάγα είναι πολύ υψηλός. Αυτός ο κίνδυνος είναι ακόμα μεγαλύτερος όταν τα κτηνοτροφικά ζώα βρίσκονται κοντά σε υψηλής καταλληλότητας και χρήσης ενδαιτήματα.

Σε πολλές περιπτώσεις τα κοπάδια (ειδικότερα τα βοοειδή) αφήνονται ελεύθερα στα βουνά και μάλιστα χωρίς εποπτεία για μεγάλα χρονικά

διαστήματα. Το υψηλό ποσοστό ζημιών συνδέεται εν μέρει με ελλείψεις μεθόδους φύλαξης, φαινόμενο το οποίο έχει παρατηρηθεί τόσο στην Ιταλία (Ciucci and Boitani, 1998) όσο και στην Ισπανία (Blanco et al. 1992).

Οι απώλειες συχνά είναι δυσανάλογες του αριθμού των θηρευτών (αρκούδα-λύκος) συγκριτικά με άλλες περιοχές και εντοπίζονται περισσότερο σε περιοχές όπου οι μέθοδοι πρόληψης ατονούν (Coza et al. 1996).

Σε μικρές χώρες όπως η Ελλάδα, όπου δεν υπάρχουν μεγάλες κενές εκτάσεις από ανθρώπινες δραστηριότητες οι ζημιές από τα μεγάλα σαρκοφάγα είναι αναπόφευκτο γεγονός. Ακόμα και στην περίπτωση που υπάρχουν υψηλά επίπεδα τροφικών διαθεσίμων (αγριόχοιρος, ζαρκάδι, καλλιέργειες, οπωροφόρα κλπ), ο μεγαλύτερος αριθμός κτηνοτροφικών ζώων και η εξασθένιση των φυσικών αμυντικών τους μηχανισμών αποφυγής των θηρευτών, καθιστά τα τελευταία εύκολη λεία.

Οι ζημιές από μεγάλα σαρκοφάγα στην Ελλάδα αποτελούν ένα υπαρκτό πρόβλημα, δεν είναι όμως κάτι καινούργιο. Περιοχές με έντονο ανάγλυφο και πυκνή βλάστηση που δυσχεραίνουν την επιτήρηση και συγκέντρωση του κοπαδιού εμφανίζουν, συχνές ζημιές. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος (πρόληψη) των ζημιών στην κτηνοτροφία δεν υπάρχει μια και μοναδική μέθοδος, αλλά ο συνδυασμός μεθόδων είναι πιο αποτελεσματικός. Αρχικά, είναι πολύ σημαντική η αποδοχή εκ μέρους των παραγωγών κάποιου ποσοστού απωλειών από τους θηρευτές, ως μια αιτία φυσικής απώλειας κτηνοτροφικού κεφαλαίου, η αναγνώριση δηλαδή, αυτού που πραγματικά είναι. Σε περιοχές όπως και του Δήμου Αμυνταίου όπου τα μεγάλα σαρκοφάγα και ιδιαίτερα η αρκούδα έχει ιστορικά σταθερή παρουσία, υπάρχει η αποδοχή αυτή, και οι παραγωγοί λαμβάνουν αβίαστα όσα μέτρα μπορούν για να μειώσουν τις απώλειες.

Σε νέες περιοχές επανεμφάνισης των σαρκοφάγων συχνά οι ζημιές είναι δυσανάλογες του αριθμού των θηρευτών και υπάρχει πολύ χαμηλή ανοχή για το είδος και αποδοχή των ζημιών, καθιστώντας δύσκολη την εφαρμογή μεθόδων πρόληψης.

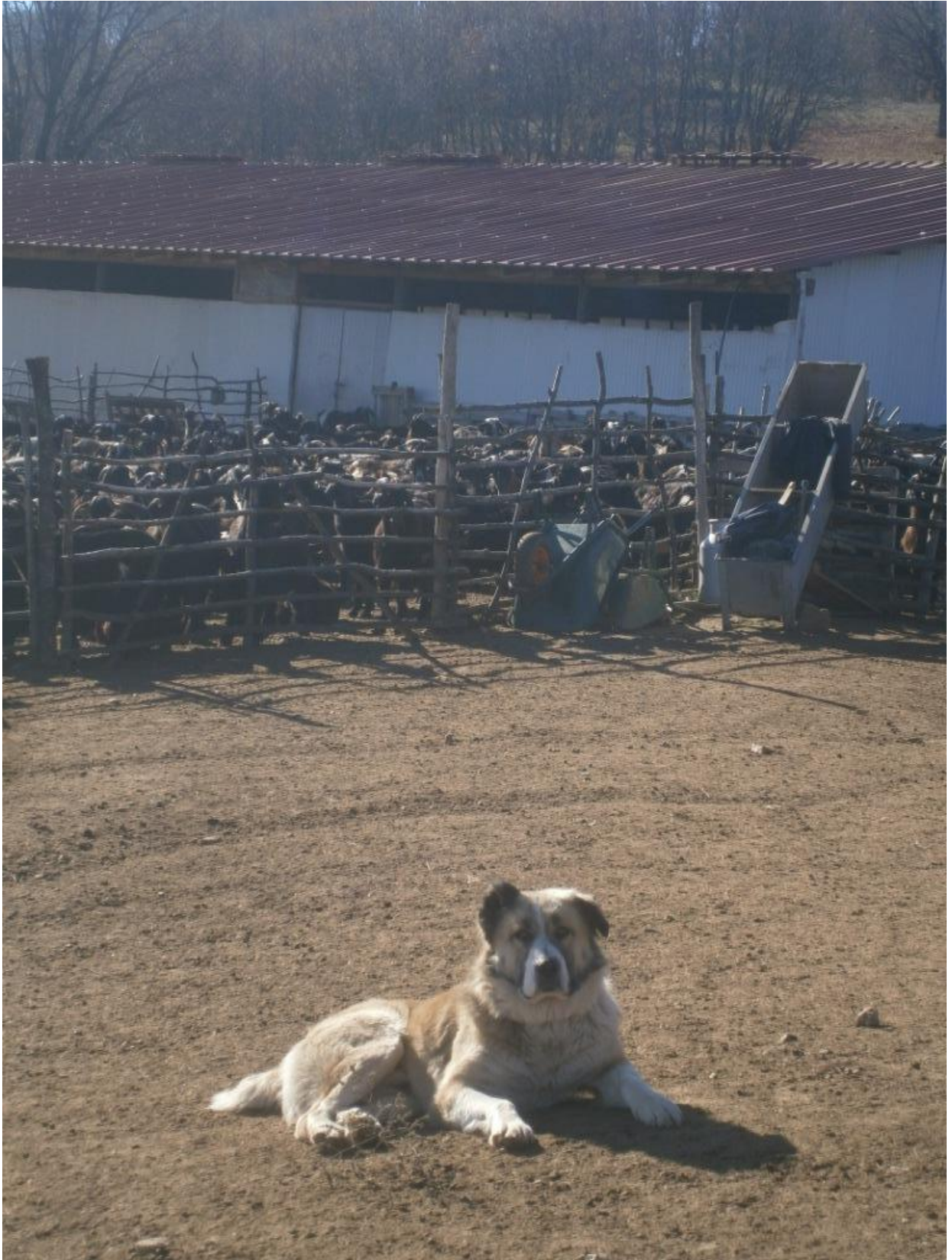
Εικόνα 2: Περίφραξη περιορισμού των ζώων. Στη συγκεκριμένη εκμετάλλευση είναι απαραίτητη η χρήση ηλεκτρικού φράχτη για την αποτροπή επίθεσης από αρκούδα λόγω της ακατάλληλης περίφραξης- στην περιοχή του Πεδινού-Αμυνταίου (Α. Γιαννακόπουλος)

Οι εγκαταστάσεις στις οποίες φυλάσσονται τα παραγωγικά ζώα κατά τη διάρκεια της νύκτας αποτελεί το πρώτο βασικό μέσο πρόληψης καθώς

εξασφαλίζει πρωταρχικά την συγκέντρωση των ζώων καθιστώντας εύκολη την επιτήρησή τους από τους σκύλους φύλαξης ή/και τον κτηνοτρόφο εφόσον αυτός διανυκτερεύει κοντά στο κοπάδι. Οι ελλιπείς μέθοδοι φύλαξης συνδέονται κυρίως με ανεπαρκή φύλαξη των κοπαδιών από τους ιδιοκτήτες τους καθώς και με την απουσία ικανών ποιμενικών σκύλων φύλαξης που να φέρουν τα κατάλληλα εκείνα μορφολογικά ή συμπεριφορικά χαρακτηριστικά (κατάλληλο σωματότυπο, ιδιοσυγκρασία και ικανότητες «δεσίματος» με το κοπάδι, σωστή εκπαίδευση) που να τους καθιστούν αποτελεσματικούς φύλακες των κοπαδιών.

Πολλές έρευνες έχουν καταδείξει ότι οι επιθέσεις από μεγάλα σαρκοφάγα (αρκούδα και λύκο) μπορεί να μειωθούν έως και 80% ανά παραγωγό με αποτελεσματική φύλαξη και χρήση ικανών ποιμενικών σκύλων με το ποσοστό να κυμαίνεται αναλόγως των πυκνοτήτων των θηρευτών, του είδους του κοπαδιού, των πρακτικών βόσκησης και άλλων περιβαλλοντικών μεταβλητών (ενδεικτικά: Ηλιόπουλος 2010, Ιλιόπουλος 2009, 2010, 2011).

Οι οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές των τελευταίων δεκαετιών στην αγροτική Ελλάδα, τα προβλήματα της κτηνοτροφίας (βοσκότοποι, τιμή προϊόντων, ζωοτροφές, γήρανση του πληθυσμού, μείωση κοπαδιών και ιδιαίτερα της νομαδικής κτηνοτροφίας κ.ά.) σε συνδυασμό με την ανάπτυξη της εντατικής κτηνοτροφίας έχουν μειώσει δραστικά τη λειτουργική χρήση των Ελληνικών Φυλών Σκύλων Φύλαξης Κοπαδιών. Επιπλέον, η αύξηση των αδέσποτων σκύλων και η παραπληροφόρηση των σύγχρονων κτηνοτρόφων οδήγησαν στον εκτενή υβριδισμό των φυλών που σήμερα βρίσκονται στο χείλος της εξαφάνισης. Το γεγονός ότι οι Ελληνικές Φυλές φύλαξης Αγροτικών ζώων (ποιμενικά) δεν έχουν αναγνωριστεί επίσημα από τη Διεθνή Κυνολογική Ομοσπονδία επιδεινώνει το πρόβλημα.

Εικόνα 3: Ελληνικός ποιμενικός στην περιοχή του Δήμου Αμυνταίου (Α. Γιαννακόπουλος)

3. Οι σκύλοι φύλαξης κοπαδιών

Οι επιθέσεις των μεγάλων σαρκοφάγων μπορούν να ελεγχθούν με την εφαρμογή συγκεκριμένων διαχειριστικών πρακτικών αλλά και με τη χρήση μέτρων πρόληψης όπως οι σκύλοι φύλαξης κοπαδιών. Οι σκύλοι φύλαξης κοπαδιών χρησιμοποιούνται εδώ και αιώνες για την προστασία κτηνοτροφικών ζώων από επιθέσεις μεγάλων σαρκοφάγων και αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της κτηνοτροφίας στις χώρες της νότιας Ευρώπης και ιδιαίτερα στη χώρα μας. Ένας καλός σκύλος φύλαξης κοπαδιού είναι αυτός που μένει πάντα με το κοπάδι, τόσο κατά τη διάρκεια της βόσκησης την ημέρα, όσο και όταν τα ζώα μπαίνουν στο μαντρί για το βράδυ. Οι σκύλοι αυτοί αντιλαμβάνονται πάντα την προσπάθεια κάποιου άλλου ζώου να προσεγγίσει το κοπάδι.

Εικόνα 4: Κτηνοτροφική εκμετάλλευση στην περιοχή του Δήμου Αμυνταίου -οικισμός Σκλήθρο σε περιοχή με μόνιμη παρουσίας αρκούδας(Α. Γιαννακόπουλος)

Εικόνα 5: Ελληνικός ποιμενικός στην περιοχή του Δήμου Αμυνταίου (Α. Γιαννακόπουλος)

Η προστατευτική τους συμπεριφορά απέναντι στα κτηνοτροφικά ζώα είναι αποτέλεσμα περισσότερο της σωστής τους αναπαραγωγής (*διατήρηση των χαρακτηριστικών της φυλής*), παρά της συστηματικής τους εκπαίδευσης (Ηλιόπουλος, 2010). Οι σκύλοι φύλαξης κοπαδιών αντιλαμβάνονται κάθε προσπάθεια των θηρευτών να πλησιάσουν το κοπάδι και γαυγίζοντας ειδοποιούν τον βοσκό. Οι σκύλοι αυτοί αντιμετωπίζουν τα ίδια τους θηρευτές, ενώ και μόνο η παρουσία τους μπορεί να κρατήσει τους θηρευτές μακριά από το κοπάδι, χωρίς να χρειαστεί να έρθουν σε άμεση επαφή μαζί τους. Είναι πολύ ανεξάρτητοι- δεν χρειάζονται την παρουσία του βοσκού ούτε τη συνεχή του επίβλεψη. Είναι γενικά μεγαλόσωμοι σκύλοι γιατί θα πρέπει να αντιμετωπίζουν τις επιθέσεις των θηρευτών (ενός ή

περισσότερων). Συνήθως δεν συγκεντρώνουν αυτά το κοπάδι. Δεν δαγκώνουν, δεν οδηγούν και δεν γαυγίζουν στο κοπάδι.

Εικόνα 6: Σύγχρονες σταβλικές εγκαταστάσεις βοοειδών στο Δήμο Αμυνταίου-Δημοτικό Διαμέρισμα Αετού-Αξιολόγηση Ελληνικών ποιμενικών (Φ. Α. Τράγος)

Σημαντική είναι και η κοινωνική διάσταση που έχει η κατοχή και "χρήση" καλών σκύλων φύλαξης κοπαδιών στην ελληνική ύπαιθρο. Ο ποιμενικός σκύλος εκτός ότι είναι η μοναδική παρέα του κτηνοτρόφου τόσο από κουτάβι στην αρμεγή και το τάισμα τις δύσκολες πρωινές και βραδινές ώρες όσο και η μοναδική παρέα στην πολύωρη βοσκή στην ελληνική ύπαιθρο. Ο ποιμενικός σκύλος για πολλούς κτηνοτρόφους είναι το μέλος της οικογένειας ενώ η αφοσίωσή του κρατάει για πάντα. Ο ποιμενικός σκύλος πρωτοστατεί στις συζητήσεις των κτηνοτρόφων για "σηκώματα" και δίωξη μεγάλων σαρκοφάγων, μάχες σώμα με σώμα. Αν και μπορούν να γραφτούν πάρα πολλά για την κοινωνική διάσταση σχέσης ανθρώπου και ποιμενικού σκύλου που είναι ιστορία χιλιάδων ετών ένας καλός ποιμενικός σκύλος είναι ο φίλος και συνεργάτης που ποτέ δεν θα αφήσει ξεκρέμαστο

ποτέ το αφεντικό του. Από την άλλη πλευρά πολλοί κτηνοτρόφοι και κάτοχοι σκύλων δεν «προσέχουν» τα σκυλιά τους (κανόνες ευζωίας γενικά, εμβολιασμοί, τροφή, περίθαλψη, τυχαίες διασταυρώσεις, δίωξη και θανάτωση κυνηγετικών σκύλων κ.ά.) με αποτέλεσμα να δημιουργείται πρόβλημα με την αντιμετώπιση των επιθέσεων, απώλεια καλών σκύλων, αντιδικία με άλλες κοινωνικές ομάδες κλπ.

Εικόνα 7: Τάισμα Ελληνικών ποιμενικών σε ορεινό-υπαλπικό λιβάδι. Αξιζει να σημειωθεί ότι η συντήρηση των ΣΦΚ έχει σημαντικό κόστος για τον κτηνοτρόφο

Οι αυτόχθονες φυλές αγροτικών ζώων αποτελούν σημαντικό γενετικό απόθεμα και είναι προσαρμοσμένες μέσα στο πέρασμα αιώνων. Τα ντόπια ζώα είναι πολύ καλύτερα προσαρμοσμένα στις ελληνικές συνθήκες. Όσο αφορά στα αιγοπρόβατα αξίζει να σημειωθεί ότι δεν νοσούν εύκολα από παράσιτα και ιώσεις ενώ δίνουν καλύτερο προϊόν και χαμηλό κόστος παραγωγής.

4. Οι ελληνικές ποιμενικές φυλές

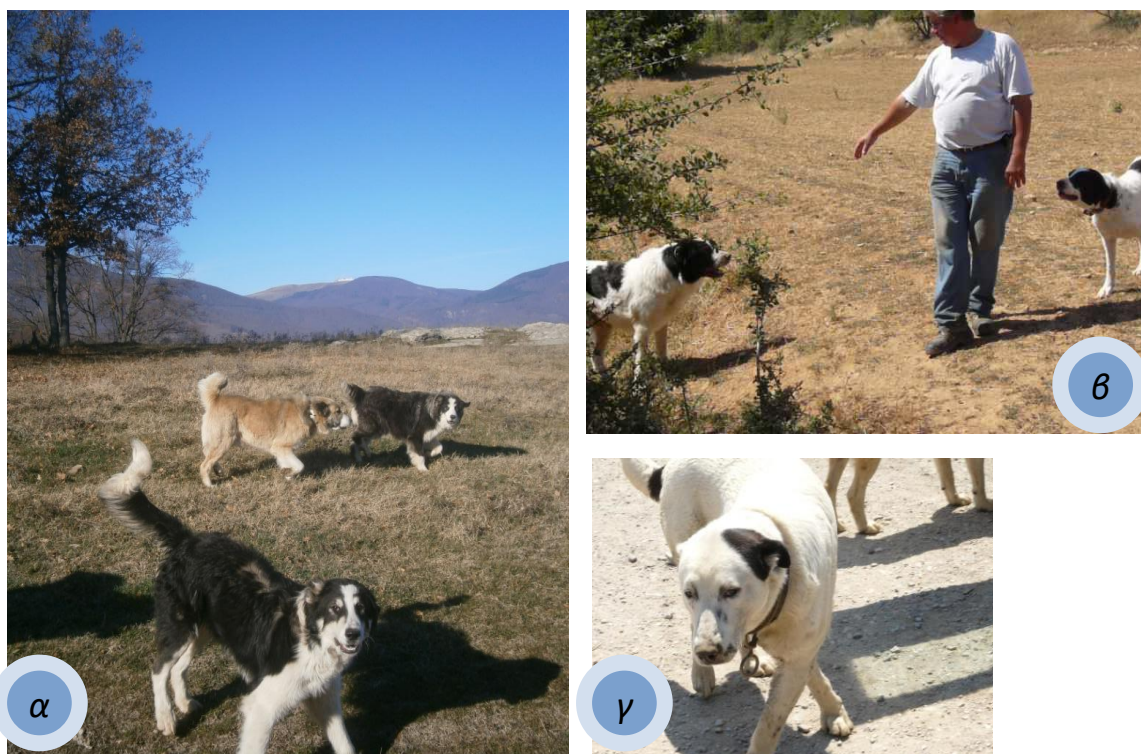
Στην Ευρώπη υπάρχουν διάφορες φυλές σκύλων φύλαξης κοπαδιών οι οποίες όμως δεν διαφέρουν ουσιαστικά στην αποτελεσματικότητά τους ως προστάτες των κοπαδιών. Στην Ελλάδα, οι παραδοσιακές ποιμενικές φυλές είναι ο Ελληνικός Ποιμενικός, ο Μολοσσός της Ηπείρου και το Λευκό Ελληνικό Τσοπανόσκυλο με περισσότερο διαδεδομένη την πρώτη. Βεβαία υπάρχουν και άλλες Ελληνικές φυλές σκύλων φύλαξης κοπαδιών οι οποίες δεν έχουν δυστυχώς αναγνωρισθεί μέχρι σήμερα και είναι το Καραμάνικο Δυτικής Μακεδονίας και τα Μουστακάτα

4.1 Ελληνικός Ποιμενικός

Ο Ελληνικός ποιμενικός ανήκει στις Μαστιφοειδείς φυλές ποιμενικού τύπου της Ομάδας 2, της Διεθνούς Κυνολογικής Ομοσπονδίας (F.C.I.). Είναι σκύλος με καλή σωματική διάπλαση που την χαρακτηρίζει ο ισχυρός σκελετός και η καλή μυϊκή κάλυψη, ικανός να κινείται όλη μέρα κάτω από αντίξοες καιρικές συνθήκες, σε δύσβατες περιοχές και με τις ελάχιστες απαιτήσεις σε τροφή και ν' αντιμετωπίζει τα αγρίμια που απειλούν τα κοπάδια, είτε με καταδίωξή τους, είτε με συμπλοκή σώμα προς σώμα. Η παρουσία του στο κοπάδι δεν ενοχλεί τα ζώα με τα οποία αναπτύσσει σχέσεις αρμονικής συμβίωσης και ένστικτο προστασίας, το οποίο εκδηλώνει έντονα με απωθητικές ενέργειες στην παρουσία οποιουδήποτε εισβολέα στον ζωτικό του χώρο.

Τα άτομα της φυλής εμφανίζουν καλή υγεία, μακροβιότητα, αργή ωρίμανση και έντονο σεξουαλικό διμορφισμό, με εμφανή έκφραση στα ανατομικά χαρακτηριστικά. Τα θηλυκά είναι πολύτοκα και εμφανίζουν καλό μητρικό

ένστικτο (Ο.Φ.Ε.Π., Όμιλος Φίλων Ελληνικού Ποιμενικού (Πηγή :<http://www.ofep.gr>).

Εικόνα 8: Ελληνικοί ποιμενικοί από την περιοχή του Δήμου Αμυνταίου (Α. Γιαννακόπουλος) Οικισμοί: α) Λέχοβο, β) Βαρικό και γ) Αετός

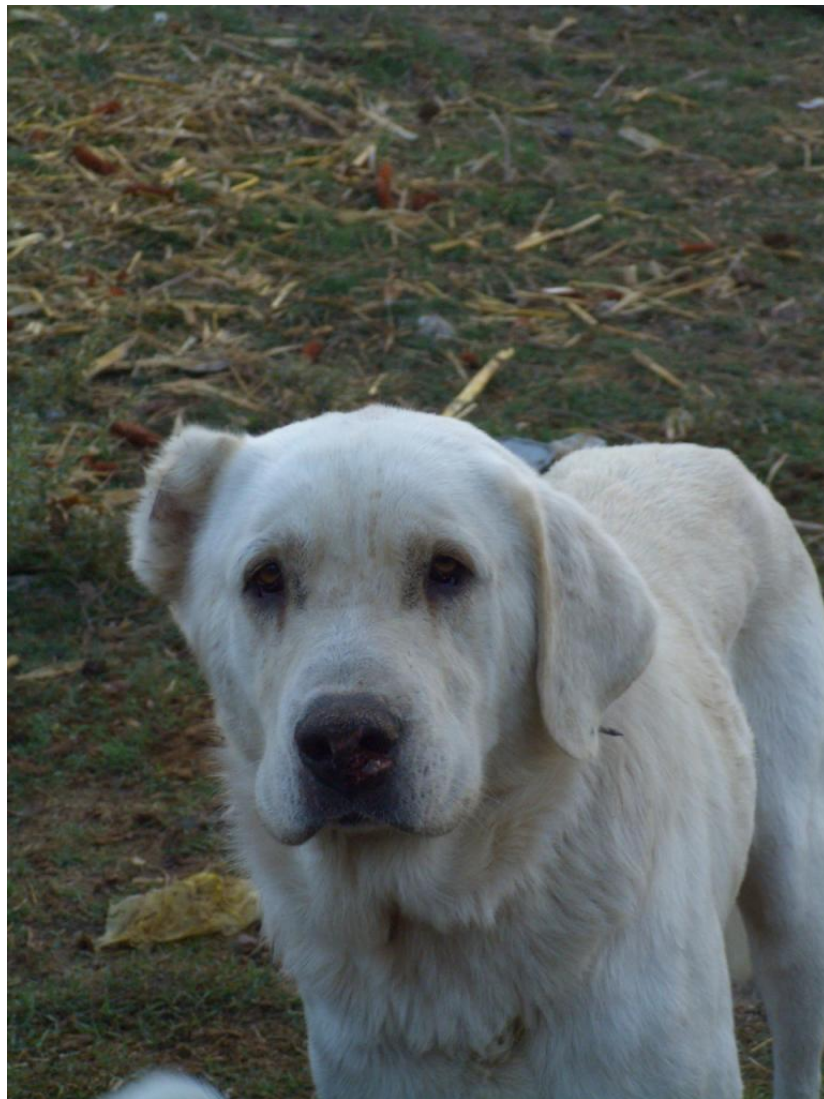
4.2 Ο Μολοσσός της Ηπείρου

Ο Ελληνικός Μολοσσός της Ηπείρου κατάγεται από την περιφέρεια Ηπείρου, Δυτικής Μακεδονίας και τις γύρω ορεινές περιοχές. Η κατάταξη της Διεθνούς Κυνολογικής Ομοσπονδίας (F.C.I.) είναι στην : Ομάδα 2: Πίνσερ και Σνάουτσερ – Μολοσσοειδείς Ορεινού Τύπου και Ελβετικοί Ποιμενικοί Βοοειδών Υποομάδα 2.2.Μολοσσοειδείς Ορεινού Τύπου.

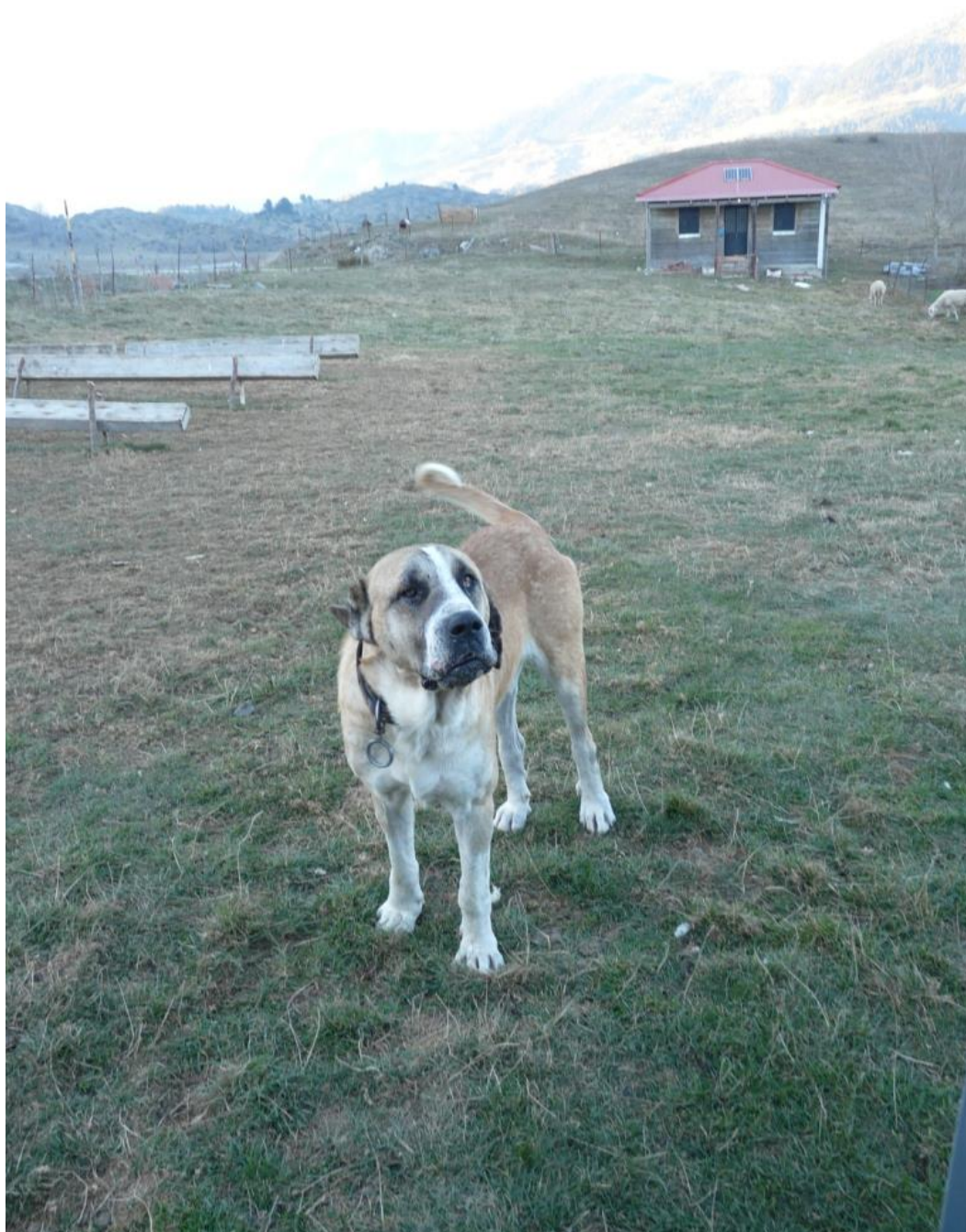
Είναι Σκύλος μεγάλου μεγέθους, μέσων αναλογιών, συμπαγής, δυνατός κορμός με δυνατά κόκαλα, με μεγάλο κεφάλι και μέσου μήκους μανδύα σταθερού χαρακτήρα αλλά και δυναμικός (http://www.koe.gr/ellinikesfiles_molossos.htm).

Χαρακτηριστικό της φυλής ο σωματότυπος και ιδιαίτερα το κεφάλι (Μεγάλο, δυνατό, βαθύ, σχήματος παραλληλόγραμμου), τα χείλη (πάνω χείλος καλύπτει καλά το κάτω), φαρδύ σώμα και πλάτες αλλά και ο λαιμός σχηματίζει διπλό προγούλι (μπιρμπίλα). Έξυπνος, πιστός, αφοσιωμένος και δεμένος με το κοπάδι και τον κύριό του, φιλικός στους ανθρώπους του περιβάλλοντός του και ικανός όταν χρειαστεί να προστατέψει το κοπάδι ή την ιδιοκτησία που φυλάει

Εικόνα 9: Μολοσσός της Ηπείρου από την περιοχή των χειμαδιών Θεσσαλίας (Α. Γιαννακόπουλος)

Εικόνα 10: Μολοσσός της Ηπείρου από την περιοχή Β. Πίνδου (Α. Γιαννακόπουλος)

Εικόνα 11: Μολοσσός της Ηπείρου από την περιοχή Πίνδου (Α. Γιαννακόπουλος)

4.3 Λευκό Ελληνικό Τσοπανόσκυλο

Απαντάται σε πολλές περιοχές της Ελλάδος. Φύλακας και οδηγός κοπαδιών. Κατάλληλος για φύλαξη χώρου. Η κατάταξη της Διεθνούς Κυνολογικής Ομοσπονδίας (F.C.I.) είναι στην Ομάδα 1: Ποιμενικοί και Ποιμενικοί Βοοειδών (εκτός των Ελβετικών Ποιμενικών Βοοειδών).

Μεγάλος σκύλος, αριστοκρατικός και ευγενικός. Με στεγνή μυϊκή διάπλαση, δυνατό σώμα και σκελετό, χωρίς όμως να είναι βαρύς. Με μακριά σχετικά άκρα που προσδίδουν αέρα κάτω από το σώμα. Με μακρύ μανδύα. Ευλύγιστος και γρήγορος. Εύρος κρανίου ελαφρά μικρότερο από το μήκος του και μήκος ρύγχους μικρότερο από το μήκος του κρανίου. Μήκος κορμού ελαφρά μεγαλύτερο από το ύψος στα ακρώμια. Ικανός φύλακας κοπαδιών και χώρου. Δυναμικός, έξυπνος, τολμηρός. Φιλικός με τους ανθρώπους του περιβάλλοντός του (<http://www.koe.gr/index.php/el/greekbreeds/leyko-elliniko-tsopanoskylo>)

Εικόνα 12: Λευκό Ελληνικό Τσοπανόσκυλο (πάνω) από την περιοχή του Βαρικού Δήμου Αμύνταιου (Α. Γιαννακόπουλος).

4.4 Μη αναγνωρισμένες φυλές

Ελληνικές φυλές σκύλων φύλαξης κοπαδιών οι οποίες δεν έχουν δυστυχώς αναγνωρισθεί μέχρι σήμερα είναι το Καραμάνικο Δυτικής Μακεδονίας και τα Μουστακάτα

Εικόνα 13: Μουστακάτο από την περιοχή Γρεβενών

Εικόνα 14: Καραμάνικο από την περιοχή Φλώρινας (Α. Γιαννακόπουλος).

5. Μεθοδολογία

Συγκεντρώθηκαν όλα τα διαθέσιμα δεδομένα από τη Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης, τον ΕΛΓΑ, Διεύθυνση Κτηνιατρικής, Αγροτικά κτηνιατρεία και τους επαγγελματίες (κτηνοτρόφους, κλπ) που δραστηριοποιούνται στην ευρύτερη περιοχή του έργου. Διενεργήθηκαν ερωτηματολόγια σε προσωπικό φορέων (Κτηνοτροφικός Σύλλογος Αμυνταίου κ.ά.) και για την κατάσταση και τον αρχικό εντοπισμό περιοχών με υψηλή σύγκρουση και τέλος πραγματοποιήθηκε απογραφή και συλλογή πρωτογενών δεδομένων πεδίου σε κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις, κτήματα, οικισμούς, για την καταγραφή και αξιολόγηση των σκύλων φύλαξης κοπαδιών.

Εικόνα 15: Διενέργεια συνεντεύξεων σε υπό ένταξη-κτηνοτρόφο του δικτύου ΣΦΚ στην περιοχή του οικισμού Σκλήθρου -ΠΕ Φλώρινας (Α. Τράγος).

Τα πρωτογενή δεδομένα πεδίου από τα GPS χειρός (Garmin GPSMap 60) εισήχθησαν σε Βάση Δεδομένων και εν συνεχεία σε Σύστημα Γεωγραφικών Πληροφοριών (GIS) με τη βοήθεια του λογισμικού ArcGIS 10.1 (ESRI Redlands CA USA). Τέλος, για την επιλογή και συμμετοχή στο δίκτυο ανταλλαγής και διατήρησης ελληνικών φυλών σκύλων φύλαξης αγροτικών ζώων εφαρμόστηκαν συγκεκριμένα κριτήρια όπως:

- το σύνολο και τη συχνότητα των επιθέσεων στην κτηνοτροφική εκμετάλλευση
- τη διάθεση του παραγωγού για την ένταξη του στο μέτρο
- τη παροχή δέσμευσης εκ μέρους του για την ενδεδειγμένη ανατροφή και εκπαίδευση του σκύλου/ων και την δυνατότητα συνεργασίας με το προσωπικό εκπόνησης του προγράμματος σε ζητήματα εκπαίδευσης, ανταλλαγής, συζεύξεων κλπ.

Εικόνα 16: Αξιολόγηση Ελληνικού ποιμενικού στην περιοχή Αγίων Αναργύρων-Αμυνταίου ένα έτος μετά τη δωρεά. **(Α. Τράγος).**

Εικόνα 17: Διενέργεια κτηνιατρικής υποστήριξης-έλεγχος βιβλιαρίων υγείας σε ΣΦΚ σε υπό ένταξη-κτηνοτρόφο του δικτύου ΣΦΚ στην περιοχή του οικισμού Σκλήθρου -ΠΕ Φλώρινας (Α. Τράγος).

- Στο πρώτο στάδιο έγινε η επιλογή των γεννητόρων από όπου προήλθαν τα νεαρά σκυλιά.
- Ως πηγή γεννητόρων χρησιμοποιήθηκε το υπάρχον δίκτυο επιλεγμένων παραγωγών με ικανούς σκύλους φύλαξης από τη Θεσσαλία, την Ήπειρο και τη Κεντρική Μακεδονία που συνεχίζουν τη διατήρηση καλών ελληνικών σκύλων φύλαξης κοπαδιών στα πλαίσια των προγραμμάτων LIFENATURE: 1) PINDOS/GREVENALIFE07NAT/GR/000291 2), LIFE 07NAT/IT/000502 - EX-TRA 3) LIFE 09 NAT/GR/000333 ARCTOSKASTORIA 4) LIFEARCPIN - LIFE12 NAT/GR/000784
- Οι γεννήτορες επιλέχθηκαν με βάση τα μορφολογικά χαρακτηριστικά (κοντά στα πρότυπα της φυλής «ελληνικός ποιμενικός», ή «ελληνικός μολοσσικός», την κατάλληλη συμπεριφορά ως σκύλοι εργασίας και την αποτελεσματικότητά τους κατά την αποτροπή επιθέσεων από σαρκοφάγα.

- Η επιλογή των νεαρών σκύλων πραγματοποιήθηκε βάσει μορφολογικών χαρακτηριστικών, απουσίας δυσμορφιών, καλής υγείας και βασικών χαρακτηριστικών συμπεριφοράς.
- Η χορήγηση των νεαρών σκύλων έγινε σε νεαρή ηλικία (1.5-2 μηνών).
- Η εισαγωγή τους στο κοπάδι κατά τη διάρκεια της βόσκησης έγινε σε ηλικία 3-4 μηνών εφόσον είχε προηγηθεί η περίοδος κοινωνικοποίησης με τα ζώα του κοπαδιού

Εικόνα 18: Αξιολόγηση αρσενικού κουταβιού Ελληνικού ποιμενικού στην περιοχή του Αμυνταίου -ΠΕ Φλώρινας (Α. Τράγος).

6. Εκπαίδευση

Τέλος, πραγματοποιήθηκαν ατομικές και ομαδικές ειδικές συναντήσεις για την εκπαίδευση των κτηνοτρόφων σε θέματα ευζωίας, εκτροφής, εμβολιασμών, κτηνιατρικής φροντίδας και αντιμετώπισης προβλημάτων

Εικόνα 19: Διενέργεια εκδήλωσης στο Δημοτικό Διαμέρισμα Σκλήθρου - Δήμου Αμυνταίου για την εκπαίδευση των κτηνοτρόφων σε θέματα ευζωίας, εκτροφής, εμβολιασμών, κτηνιατρικής φροντίδας και αντιμετώπισης προβλημάτων και γενικότερων θεμάτων για ΣΦΚ (Α. Τράγος).

7. Περιοχή του έργου

Ο Δήμος Αμυνταίου είναι δήμος της Περιφερειακής Ενότητας Φλώρινας της περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας που συστάθηκε με το Πρόγραμμα Καλλικράτης. Προέκυψε από την συνένωση των τριών προϋπαρχόντων Καποδιστριακών δήμων Αμυνταίου, Φιλώτα και Αετού και των τριών ανεξάρτητων καποδιστριακών Κοινοτήτων Λεχόβου, Νυμφαίου και Βαρικού. Η έκταση του νέου Δήμου είναι 599,6 Km² και ο πληθυσμός του 16.973 σύμφωνα με την απογραφή του 2011. Έδρα του δήμου είναι το Αμύνταιο και ιστορική έδρα το Νυμφαίο. Στην περιοχή μελέτης χωροθετούνται σημαντικοί φυσικοί οικότοποι και οικότοποι ειδών οι οποίοι συμπεριλαμβάνονται στο δίκτυο περιοχών NATURA 2000. Περιλαμβάνονται δύο κατηγορίες περιοχών: Οι «Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)» (Special Protection Areas-SPA) για την Ορνιθοπανίδα, όπως ορίζονται στην Οδηγία 79/409/ΕΚ, και «Τόπους Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ)» (Site of Community Importance-SCI), όπως ορίζονται στην Οδηγία 92/43/ΕΟΚ.

Ειδικότερα, οι περιοχές προστασίας είναι οι εξής:

Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ):

«Όρος Βόρας» με κωδικό GR 1240008 και συνολική έκταση 794,53 Km²

«Λίμνη Πετρών» με κωδικό GR 1340007 και συνολική έκταση 66,96 Km²

«Λίμνες Χειμαδίτιδα – Ζάζαρη» με κωδικό GR 1340008 και συνολική έκταση 51,93 Km²

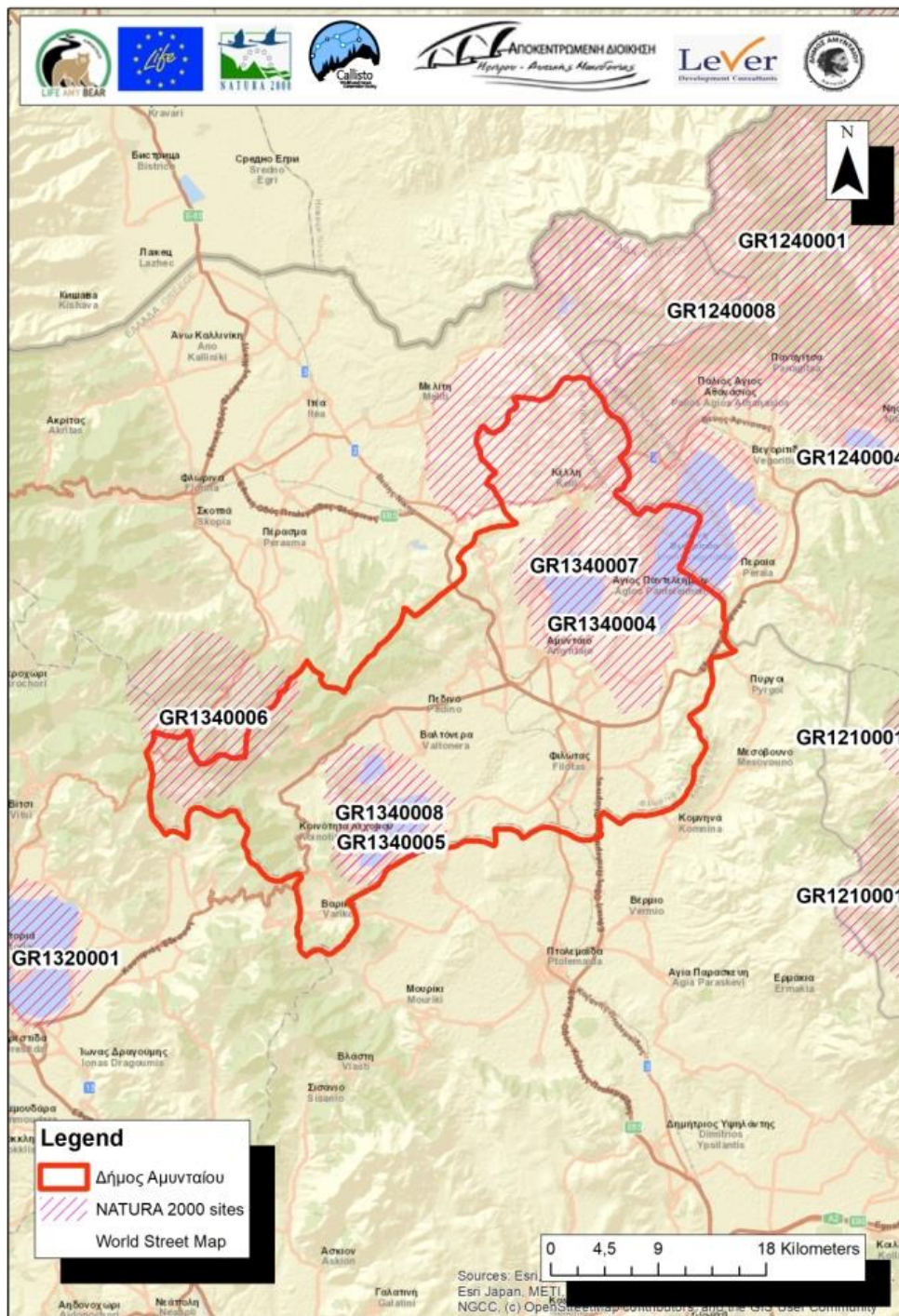
Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ):

«Λίμνες Βεγορίτιδα – Πετρών» με κωδικό GR 1340004 και συνολική έκταση 82,02 Km²

«Λίμνες Χειμαδίτιδα-Ζάζαρη» με κωδικό GR 1340005 και συνολική έκταση 40,64 Km²

«Όρος Βέρνον-Κορυφή Βίτσι» με κωδικό GR 1340006 και

συνολική έκταση 125,69 Km²

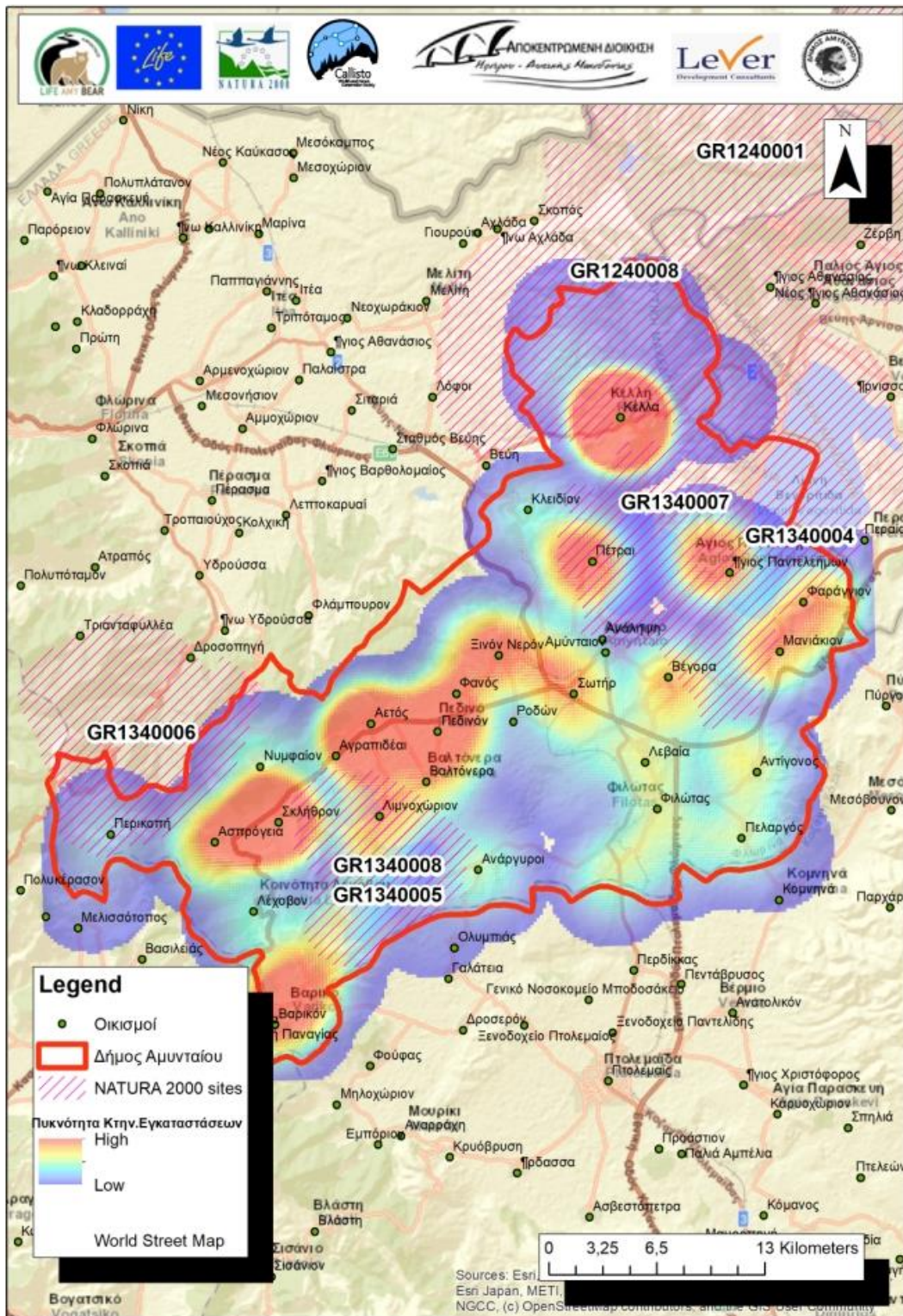
Εικόνα 20: Χάρτης περιοχής έργου σε σχέση με τις Ζώνες Προστασίας & Διατήρησης (Α. Γιαννακόπουλος)

8. Αποτελέσματα

8.1 Δικτύωση κτηνοτρόφων-χορήγηση ποιμενικών σκύλων

Σε όλη τη διάρκεια του έργου πραγματοποιήθηκαν μηνιαίες επισκέψεις και συναντήσεις-αξιολογήσεις σε κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις στα δίκτυα με ΣΦΚ (Σκύλους Φύλαξης Κοπαδιών) στα πλαίσια των προγραμμάτων LIFE NATURE: 1) PINDOS/GREVENA LIFE07NAT/GR/000291 2), LIFE 07NAT/IT/000502 -EX-TRA 3) LIFE 09 NAT/GR/000333 ARCTOS KASTORIA 4) LIFE ARCPIN - LIFE12 NAT/GR/000784 και επιτόπου επισκέψεις σε κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις που υπήρχαν στοιχεία για την ύπαρξη αξιόλογων σκύλων φύλαξης κοπαδιού (ΣΦΚ) στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου Αμυνταίου, της ΠΕ Φλώρινας αλλά και των γειτονικών περιοχών των ΠΕ Κοζάνης, Καστοριάς και Πέλλας. Συμπληρώθηκε βάση δεδομένων με στοιχεία σχετικά με τα ΣΦΚ.

Εικόνα 21: Χάρτης περιοχής έργου σε σχέση με την πυκνότητα κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων και τις Ζώνες Προστασίας & Διατήρησης (Α. Γιαννακόπουλος)

Πίνακας 1: Κτηνοτρόφοι που συμμετέχουν στο δίκτυο σκύλων φύλαξης κοπαδιών

Κωδικός ΚΕ	Περιοχή	Επώνυμο-Όνομα	Είδος Παραγωγικών Ζώων
1	Φαράγγι/Περαία	Αλέξανδρος Νίκος	Βοοειδή
2	Λέχοβο		Γίδια
3	Λαιμός		Βοοειδή
4	Πεδινό		Γίδια
5	Σκλήθρο		Γίδια
6	Σκλήθρο		Πρόβατα
7	Λευκώνας		Πρόβατα
8	Βαρικό		Πρόβατα
9	Βαρικό		Πρόβατα
10	Ασπρόγεια		Γίδια
11	Άγιοι Ανάργυροι		Πρόβατα
12	Αντίγονο		Πρόβατα
13	Πελαργός		Αιγοπρόβατα
14	Σκλήθρο		Γίδια
15	Σκλήθρο		Πρόβατα
16	Σκλήθρο		Πρόβατα
17	Άγιοι Ανάργυροι		Πρόβατα
18	Σκλήθρο		Άλογα
19	Βαρικό		Πρόβατα
20	Κέλλη		Πρόβατα
21	Μανιάκι		Πρόβατα
22	Βευη		Αιγοπρόβατα
23	Σωτήρας		Πρόβατα
24	Βλάστη		Πρόβατα
25	Βλάστη		Πρόβατα
26	Σκλήθρο		Πρόβατα
27	Λέχοβο		Βοοειδή
28	Λιμνοχώρι		Αιγοπρόβατα
29	Σκλήθρο		Βοοειδή
30	Σκλήθρο		Γίδια
31	Ασπρόγεια	Γιαννιτσιώσης Δημήτριος	Αιγοπρόβατα

Κωδικός ΚΕ	Περιοχή	Επώνυμο-Όνομα	Είδος Παραγωγικών Ζώων
32	Σκλήθρο		Πρόβατα
33	Κλειδί		Πρόβατα
34	Σκλήθρο	ς	Πρόβατα
35	Λέχοβο		Γίδια
36	Φαράγγι		Πρόβατα
37	Πεδινό		Πρόβατα
38	Φανός		Πρόβατα
39	Πεδινό		Αιγοπρόβατα
40	Πεδινό		Πρόβατα
41	Φανός		Πρόβατα
42	Κλειδί		Πρόβατα
43	Πεδινό	ης	Πρόβατα
44	Βεγόρα		Πρόβατα
45	Βεγόρα	ς	Πρόβατα
46	Βεγόρα	ς	Πρόβατα
47	Φανός		Πρόβατα
48	Πεδινό		Πρόβατα
49	Πεδινό		Πρόβατα
50	Βευη		Αιγοπρόβατα
51	Λέχοβο		Γίδια
52	Αετός	α	Πρόβατα

Πίνακας 2: Κτηνοτρόφοι που συμμετέχουν στον πυρήνα του δικτύου σκύλων φύλαξης κοπαδιών

Κωδικός ΚΕ	Περιοχή	Επώνυμο-Όνομα	Είδος Παραγωγικών Ζώων
3	Λαιμός		Βοοειδή
5	Σκλήθρο		Γίδια
6	Σκλήθρο		Πρόβατα
8	Βαρικό		Πρόβατα
10	Ασπρόγεια		Γίδια
11	Άγιοι Ανάργυροι		Πρόβατα
12	Αντίγονο		Πρόβατα
13	Πελαργός		Αιγοπρόβατα
14	Σκλήθρο		Γίδια
16	Σκλήθρο		Πρόβατα
19	Βαρικό		Πρόβατα
21	Μανιάκι		Πρόβατα
22	Βευη		Αιγοπρόβατα
26	Σκλήθρο		Πρόβατα
28	Λιμνοχώρι		Αιγοπρόβατα
29	Σκλήθρο		Βοοειδή
30	Σκλήθρο		Γίδια
31	Ασπρόγεια		Αιγοπρόβατα
32	Σκλήθρο		Πρόβατα
33	Κλειδί		Πρόβατα
34	Σκλήθρο		Πρόβατα
39	Πεδινό		Αιγοπρόβατα
43	Πεδινό		Πρόβατα
45	Βεγόρα		Πρόβατα
46	Βεγόρα		Πρόβατα

Κωδικός ΚΕ	Περιοχή	Επώνυμο-Όνομα	Είδος Παραγωγικών Ζώων
49	Πεδινό	Α	Πρόβατα
50	Βευη	Κ	Αιγοπρόβατα
51	Λέχοβο	Σ	Γίδια
52	Αετός	Κ	Πρόβατα

Πίνακας 3: Δωρεές σκύλων φύλαξης κοπαδιών (κουταβιών) στην περιοχή του έργου

A/A	Κωδικός ΚΕ	Περιοχή	Επώνυμο-Όνομα	Φύλο κουταβιού	Είδος Παραγωγικών Ζώων
1	1	Φαράγγι/Περαία	Λάμπρου Νίκος	Θηλυκό	Βοοειδή
2	2	Λέχοβο		Θηλυκό	Γίδια
3	3	Λαιμός		Αρσενικό	Βοοειδή
4	4	Πεδινό		Θηλυκό	Γίδια
5	5	Σκλήθρο		Θηλυκό	Γίδια
6	6	Σκλήθρο		Αρσενικό	Πρόβατα
7	6	Σκλήθρο		Θηλυκό	Πρόβατα
8	5	Σκλήθρο		Θηλυκό	Γίδια
9	7	Λευκώνας		Θηλυκό	Πρόβατα
10	8	Βαρικό		Θηλυκό	Πρόβατα
11	9	Βαρικό		Αρσενικό	Πρόβατα
12	10	Ασπρόγεια		Θηλυκό	Γίδια
13	11	Άγιοι Ανάργυροι		Θηλυκό	Πρόβατα
14	12	Αντίγονο		Θηλυκό	Πρόβατα
15	12	Αντίγονο		Θηλυκό	Πρόβατα
16	13	Πελαργός		Αρσενικό	Αιγοπρόβατα
17	13	Πελαργός		Αρσενικό	Αιγοπρόβατα

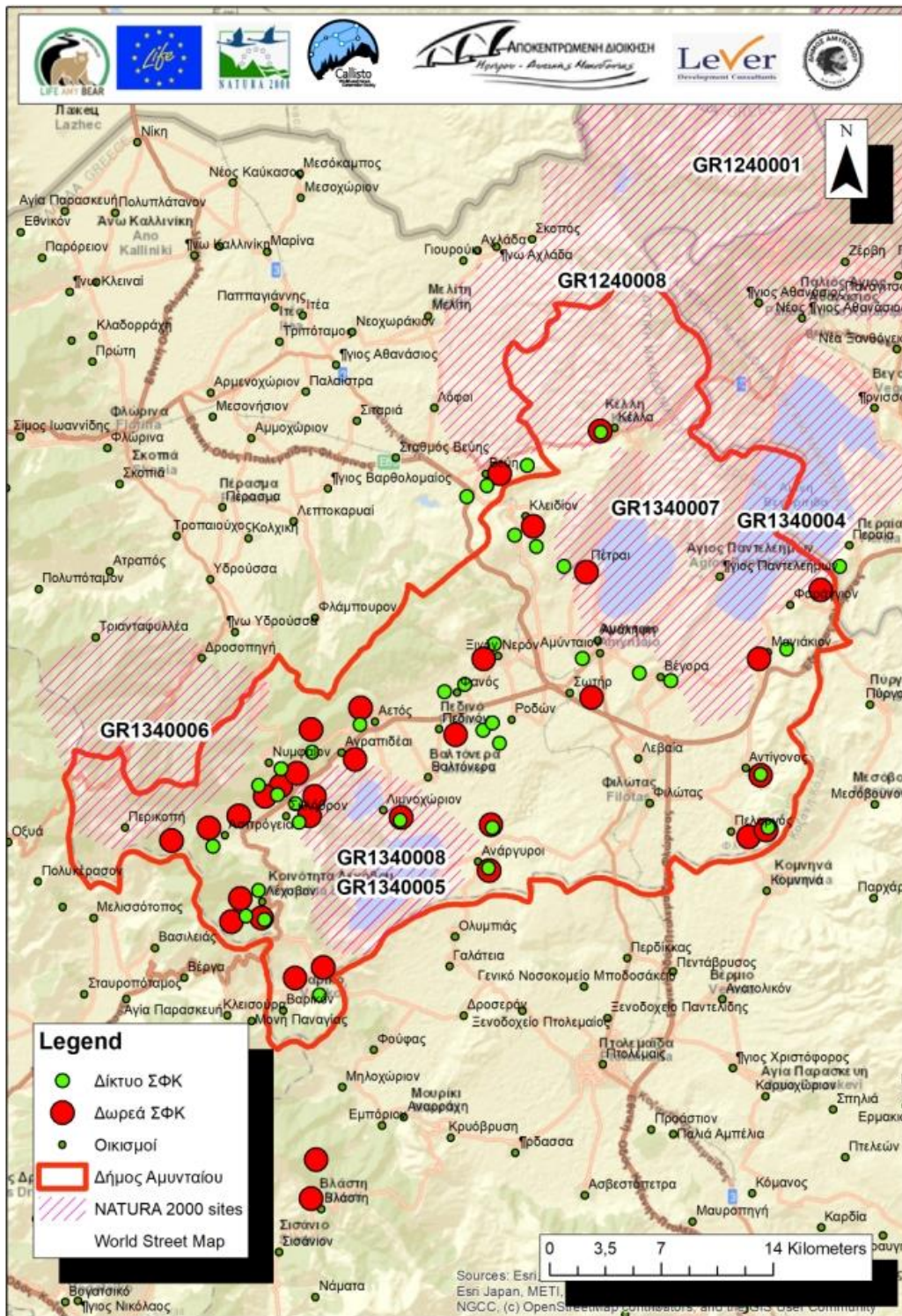
A/A	Κωδικός ΚΕ	Περιοχή	Επώνυμο-Όνομα	Φύλο κουταβιού	Είδος Παραγωγικών Ζώων
18	14	Σκλήθρο		Θηλυκό	Γίδια
19	15	Σκλήθρο		Αρσενικό	Πρόβατα
20	15	Σκλήθρο		Θηλυκό	Βοοειδή
21	15	Σκλήθρο		Θηλυκό	Πρόβατα
22	16	Σκλήθρο		Αρσενικό	Πρόβατα
23	17	Άγιοι Ανάργυρο		Αρσενικό	Πρόβατα
24	17	Άγιοι Ανάργυρο		Θηλυκό	Πρόβατα
25	18	Σκλήθρο		Θηλυκό	Άλογα
26	19	Βαρικό		Θηλυκό	Πρόβατα
27	20	Κέλλη		Θηλυκό	Πρόβατα
28	20	Κέλλη		Θηλυκό	Πρόβατα
29	20	Κέλλη		Θηλυκό	Πρόβατα
30	21	Μανιάκι		Αρσενικό	Πρόβατα
31	21	Μανιάκι		Θηλυκό	Πρόβατα
32	22	Βευη		Θηλυκό	Αιγοπρόβατα
33	22	Βευη		Αρσενικό	Αιγοπρόβατα
34	23	Σωτήρας		Θηλυκό	Πρόβατα
35	24	Βλάστη		Αρσενικό	Πρόβατα
36	24	Βλάστη		Θηλυκό	Πρόβατα
37	25	Βλάστη		Αρσενικό	Πρόβατα

A/A	Κωδικός ΚΕ	Περιοχή	Επώνυμο-Όνομα	Φύλο κουταβιού	Είδος Παραγωγικών Ζώων
38	26	Σκλήθρο		Αρσενικό	Πρόβατα
39	27	Λέχοβο		Αρσενικό	Βοοειδή
40	27	Λέχοβο		Θηλυκό	Βοοειδή
41	28	Λιμνοχώρι		Αρσενικό	Αιγοπρόβατα
42	28	Λιμνοχώρι		Αρσενικό	Αιγοπρόβατα
43	23	Σωτήρας		Αρσενικό	Πρόβατα
44	22	Βευη		Θηλυκό	Αιγοπρόβατα
45	22	Βευη		Αρσενικό	Αιγοπρόβατα
46	14	Σκλήθρο		Αρσενικό	Γίδια
47	14	Σκλήθρο		Θηλυκό	Γίδια
48	16	Σκλήθρο		Θηλυκό	Πρόβατα
49	30	Σκλήθρο		Αρσενικό	Γίδια
50	34	Λέχοβο			Πρόβατα
51	36	Φαράγγι/Περαία		Αρσενικό	Πρόβατα
52	0	Βευη		Αρσενικό	Γίδια
53	0	Βευη		Θηλυκό	Γίδια
54	51	Λέχοβο		Αρσενικό	Γίδια
55	51	Λέχοβο		Θηλυκό	Γίδια
56	13	Πελαργός		Θηλυκό	Αιγοπρόβατα

Πίνακας 4: Δωρεές σκύλων φύλαξης κοπαδιών (ενήλικων ΣΦΚ) στην περιοχή του έργου

A/A	Κωδικός ΚΕ	Περιοχή	Επώνυμο-Όνομα	Φύλο ενήλικου ΣΦΚ	Είδος Παραγωγικών Ζώων
1	35	Λέχοβο		Αρσενικό	Γίδια
2	35	Λέχοβο		Αρσενικό	Γίδια
3	13	Πελαργός		Αρσενικό	Αιγοπρόβατα
4	13	Πελαργός		Θηλυκό	Αιγοπρόβατα
5	0	Πέτρες		Αρσενικό	Πρόβατα
6	14	Σκλήθρο		Αρσενικό	Γίδια
7	19	Βαρικό		Θηλυκό	Πρόβατα

Εικόνα 22: Χάρτης κατανομής μελών δικτύου ΣΦΚ καθώς και περιοχών δωρεών στο Δήμο Αμυνταίου (Α. Γιαννακόπουλος)

Ευχαριστίες

Πολλοί άνθρωποι βοήθησαν για την ολοκλήρωση αυτής της προσπάθειας καθένας με τον τρόπο του. Ιδιαίτερες ευχαριστίες προς το προσωπικό του Δήμου Αμυνταίου (κ. Κιάνα Στέργιο και την κα Αλληλόμη Αναστασία). Ιδιαίτερες ευχαριστίες στην Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου - Δυτικής Μακεδονίας και τον Αγροτικό Συνεταιρισμό Αιγοπροβατοτροφίας περιοχής Αμυνταίου (Τα μέλη του ΔΣ, τον Πρόεδρο κ. Τιμόθεο Ιωαννιδης και την Γραμματέα κα Μαρία Στυλιάδου.

Επίσης προς τους κατοίκους και κτηνοτρόφους των χωριών του Ν. Φλώρινας και ιδιαίτερα του Σκλήθρου (Τσάφκοπουλος Κ., Σούρλης Ν, Μαναβής Π. Λαμπρόπουλος Β., Καραλιάτος Α), του Λεχόβου (Μουστάκας Γ., Μήτκα Α. Καραλιάτου Γιώργου & Κώστα) Πεδινού (Αλοβοσέλη Σπύρο), Βεγόρας (Ηλιάδη Χ., Αθανασία Λ) και του Ξινού Νερού. Ευχαριστούμε επίσης την περιβαλλοντική οργάνωση Καλλιστώ (Γ. Μερτζάνη, Σπύρο Ψαρούδα, Γιώργο Ηλιόπουλο, Ειρήνη Χατζημιχαήλ, Μαρία Ψαραλέξη, Μαρία Πετρίδου, Γλυκερία Κουτσοδόντη, Γεώργιο Λαζάρου, Γιάννη Τσακνάκη, Γεώργιο Θεοδωρίδη, Αθάνασιο Τράγο, Έφη Γελαστοπούλου κ Παύλο Τσιρίκα) για τα μέσα, τη σημαντική υποστήριξη και στοιχεία που διέθεσε για την υλοποίηση του έργου. Τέλος ευχαριστούμε για τη βοήθεια στο πεδίο την κτηνίατρο Τσοκανά Κωσταντίνα. Η αναφορά αυτή αφιερώνεται στη μνήμη του Βιολόγου και φίλου Κωσταντίνου Γώδη που πρωτοστάτησε στη διάδοση και διατήρηση των ελληνικών σκύλων φύλαξης κοπαδιών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Εικόνα 23: Δωρεά στον κτηνοτρόφο και μέλος του δικτύου ΣΦΚ κ. Ν. Σούρλη (Μ. Ψαραλέξη).

Εικόνα 24: Δωρεά ΣΦΚ & Κτηνιατρική υποστήριξη-φροντίδα στον κτηνοτρόφο και μέλος του δικτύου ΣΦΚ κ. Γωνιάτη Αλέκο και Αθανάσιο (Α. Γιαννακόπουλος).

Εικόνα 25: Κτηνιατρική υποστήριξη-φροντίδα στον κτηνοτρόφο και μέλος του δικτύου ΣΦΚ κ. Μηλιόπουλο Θωμά (Α. Γιαννακόπουλος).

Εικόνα 26: Κτηνιατρική υποστήριξη-φροντίδα στον κτηνοτρόφο και μέλος του δικτύου ΣΦΚ κ. Βασίλειο Γεωργίου (Α. Γιαννακόπουλος).

Εικόνα 27: Δωρεά κουταβιών ΣΦΚ στον κ. Μπήτα Μιχαήλ-Άγιοι Ανάργυροι-(Μ. Ψαραλέξη).

Εικόνα 28: Δωρεά ενήλικου ΣΦΚ στην κα. Μήτκα Αλέκα-Λέχοβο Αμυνταίου (Α. Γιαννακόπουλος)

Εικόνα 29: Δωρεά κουταβιού ΣΦΚ στον κ. Φαχαντίδη Μάξιμο-Άγιοι Ανάργυροι-(Α. Γιαννακόπουλος).

Εικόνα 30: Δωρεά κουταβιού ΣΦΚ στον κ. Δεμερτζή Χ.-Πεδινό Αμυνταίου - (Α. Γιαννακόπουλος).

Εικόνα 31: Κτηνιατρική υποστήριξη-φροντίδα στους κτηνοτρόφους και μέλη του δικτύου ΣΦΚ κ. Τσαφκόπουλο Γ & Τάπη Η. (Α. Τράγος).

Εικόνα 32: Κτηνιατρική υποστήριξη-φροντίδα στον κτηνοτρόφο Γεώργιο Βασιλείου-Βαρικό Αμυνταίου. (Α. Γιαννακόπουλος).

Εικόνα 33: Κτηνιατρική υποστήριξη-ενημέρωση στον κτηνοτρόφο Γκέρτση Χρήστο/Αθανάσιου-Βαρικό Αμυνταίου. (Α. Γιαννακόπουλος).

Εικόνα 34: Κτηνιατρική υποστήριξη-ενημέρωση στον κτηνοτρόφο Νητσόπουλο Βασίλειο -Κλειδί Αμυνταίου. (Α. Γιαννακόπουλος).

Εικόνα 35: Εξαιρετικός Ελληνικός Ποιμενικός (φαινότυπους & εργασία) των κτηνοτρόφων Γκέρτση Χρήστου/Αθανάσιου-Βαρικό Αμυνταίου. (Α. Γιαννακόπουλος).

Εικόνα 36: Κτηνιατρική υποστήριξη-ενημέρωση στον κτηνοτρόφο Ντένα Μηνά-Αετός Αμυνταίου. (Α. Γιαννακόπουλος).

Εικόνα 37: Κτηνιατρική υποστήριξη-ενημέρωση στην εκμετάλλευση της κας. Στεργίου Σουλτάνας στο Λιμνοχώρι Αμυνταίου. (Α. Γιαννακόπουλος).

Εικόνα 38 Εξαιρετικά Ελληνικά ποιμενικά (πατέρας και γιοι) περιοχής Φλώρινας (Α. Γιαννακόπουλος).